

Nr 18

Utlåtande i anledning av väckta motioner om inrättande av en s. k. underleverantörsbörs för mindre företag.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 106 av herr *Olsson, Johan, m. fl.* och II: 105 av herrar *Sjönell* och *Johansson* i Dockered hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan om inrättande av en s. k. underleverantörsbörs för de mindre företagen i enlighet med motionernas syfte.

I motionerna framhålles att de mindre företagen ofta har betydande svårigheter att på ett riktigt sätt anpassa sin produktion och försäljning efter marknadens förutsättningar. Orsaken härtill är i första hand att dessa företag ännu ej har en effektiv organisation för samarbete mellan företagen. Detta gäller inte minst de s. k. underleveranserna.

Enligt motionärernas mening är det angeläget att en s. k. underleverantörsbörs inrättas, lämpligen som ett led i företagareföreningarnas verksamhet. Varje företagareförening — sådan finns numera i varje län — bör kunna upprätta en särskild avdelning som underleverantörsbörs. Till denna skulle de större företag som önskar underleveranser kunna vända sig, och härifrån skulle i sin tur dessa produktionsuppgifter kunna förmedlas till de mindre företag som önskar komma i fråga.

Det är enligt motionärerna vidare önskvärt att underleverantörsbörsen samtidigt bedriver marknadsundersökningar och svarar för rådgivning till småföretagen om utrustning och specialisering, så att de samlade resurserna kan utnyttjas så effektivt som möjligt.

För närvarande är frågan om företagareföreningarnas organisation och verksamhet under utredning av den s. k. företagareföreningensutredningen. Motionärerna anser lämpligt att denna utredning genom tilläggsdirektiv anförtros uppgiften att pröva frågan om inrättande av en s. k. underleverantörsbörs med de uppgifter som skisserats i motionerna.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från kommerskollegium, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Sveriges industriförbund och Svenska företagares riksförbund.

Kommerskollegium, som till sitt yttrande fogat utlåtanden bl. a. av Sveriges mekanförbund och Företagareföreningarnas förbund, anför i huvudsak:

Företagareföreningarna har betydelsefulla uppgifter när det gäller att bistå den mindre industrin med rådgivande och konsulterande verksamhet.

Inom ramen för denna möter det intet hinder för föreningarna att, om de så finna lämpligt, organisera s. k. underleverantörsbörser på sätt i motionerna angivits.

Industrien i USA och i Västeuropa, framför allt verkstadsindustrien, använder sig i betydande omfattning av underleverantörer, som specialtillverkar produkter för leverantörer. Så är även förhållandet i vårt land. För att systemet skall kunna användas fordras en långt gående standardisering och normering av kvaliteter, material m. m. Detta har uppnåtts främst inom verkstadsindustrien. Sveriges mekanförbund har därför för denna industris del inrättat en underleverantörsbörs.

Utvecklingen kan emellertid leda till att andra branscher finner angeläget att använda underleverantörssystemet.

För att bli effektiv bör en underleverantörsbörs omfatta ett stort geografiskt område. Så har också blivit fallet i utlandet. Det mest rationella för vårt lands del synes vara att det skapas endast en sådan börs per bransch, omfattande hela landet. Det är naturligt att de företag, som anser tiden vara mogen för att använda underleverantörer, själva tager initiativ till underleverantörsbörs.

Med hänsyn till det anförda synes företagareföreningarna vara mindre lämpade att bilda en underleverantörsbörs. Detta hindrar icke att föreningarna med sin goda kännedom om den mindre och medelstora industrien inom sina områden kunna få betydelsefulla uppgifter inom en underleverantörsbörs.

Under nuvarande förhållanden synes det därför kollegium, som om den i motionerna föreslagna utredningen ej har någon uppgift att fylla. Däremot torde det vara lämpligt att företagareföreningsutredningen göres uppmärksam på den befintliga underleverantörsbörserna samt att ytterligare sådana börser kan tänkas tillkomma, så att utredningen vid sina ställningstaganden uppmärksammar att medverkan i underleverantörsbörs kan bli en del av föreningarnas rådgivande och konsulterande verksamhet.

Företagareföreningarnas förbund tillstyrker motionerna.

Sveriges mekanförbund uttalar sig bl. a. emot tanken på regionala underleverantörsbörser, då ett sådant system icke är förenligt med en rationell arbetsfördelning. Förbundet för f. n. överläggningar om upprättande av en nordisk underleverantörsbörs inom sin bransch.

Sveriges hantverks- och industriorganisation framhåller att underleveranser redan nu förekommer i betydande utsträckning inom svensk industri; inom verkstadsindustrien beräknas sålunda underleveranserna representera 25 % av den totala produktionen. Underleveranser medför enligt organisationens erfarenheter väsentliga fördelar både för beställare och underleverantörer. Befrämjande av systemets utveckling kan därför betraktas som ett angeläget önskemål för framtiden.

Organisationen finner det lämpligt att motionerna hänskjuts till 1962 års företagareföreningsutredning.

Sveriges industriförbund erinrar om att Sveriges mekanförbund redan inrättat en underleverantörsbörs av det slag motionärerna avser och framhåller att några ytterligare åtgärder inte synes vara erforderliga för verkstadsindustriens del.

Förbundet anför vidare:

Det kan emellertid tänkas att behov av underleverantörsbörser kan föreligga även inom andra branscher. En ofrånkomlig förutsättning för att sådana börser skall kunna effektivt fungera är emellertid att man — såsom skett inom verkstadsindustrin — genomfört en långt gående standardisering av kvaliteter, material etc. Att inom andra branscher än verkstadsindustrin någon underleverantörsbörs såvitt bekant ännu ej inrättats torde framför allt sammanhånga just med att standardiseringsarbetet inom dessa ännu ej fortskridit tillräckligt långt. Med ökade resurser för en mer vittgående standardisering ökas möjligheterna till att utveckla underleverantörssystemet och att inrätta underleverantörsbörser. I den mån angivna förutsättningar för underleverantörsbörser skapas, bör dessa emellertid lämpligen anknytas till vederbörande branschföreningar. Av naturliga skäl torde dessa äga de bästa förutsättningarna att ge den kompletterande service och information om marknaden och övriga branschförhållanden som är ett villkor för att systemet skall fungera effektivt.

Mot bakgrunden av vad ovan anförts får Industriförbundet som i övrigt ansluter sig till Mekanförbundets yttrande avslutningsvis framhålla att någon särskild utredning i ärendet enligt förbundets mening icke är påkallad.

Svenska företagares riksförbund anför:

Förbundet delar motionärernas åsikt om nödvändigheten av att de mindre företagen i högre grad kan anpassa sin produktion efter marknadens behov. En förutsättning härför är också, som motionärerna framhållit, att naturliga och effektiva kontaktorgan finns mellan företag av olika storlek. I första hand är det önskvärt att sådana kontaktorgan finns inom varje bransch men säkerligen föreligger sådana behov även inom industrin i allmänhet.

Möjligheterna till fortsatt effektiv konkurrens förutsätter för vår industri, såväl för de större som de mindre företagen, en fortlöpande förnyelse av maskinparken. Detta beror helt naturligt också på den arbetskraftssituation som råder, en situation som tvingar även den mindre industrin att i stor utsträckning ersätta mänsklig arbetskraft med maskiner. Denna fortlöpande mekanisering innebär dock samtidigt en fara att många företag inte kan utnyttja de nya, moderna och oftast kostsamma maskinerna hundraprocentigt under den närmaste tiden efter inköpet. Ur allmän ekonomisk synpunkt är det naturligtvis önskvärt att industrins maskinutrustning får en så hög effektiv verkningsgrad som över huvud taget är möjligt.

En underleverantörsbörs av den art motionärerna tecknat skulle i ovanstående sammanhang tjäna ett viktigt ändamål.

Med hänsyn till vårt lands storlek och den ojämna företagsstrukturen, såväl storleksvis som branschvis, anser Förbundet det dock vara nödvändigt att en underleverantörsbörs kommer att omfatta *hela landet*.

Förbundet vill passa på tillfället att erinra om att inom verkstadsindustrin finns en dylik underleverantörsbörs upprättad, nämligen i Mekanförbundets regi. Denna börs omfattar hela landet och planer pågår att utvidga dess område till att omfatta hela Norden. De av våra medlemmar som utnyttjat denna leverantörsbörs, vilken varit i funktion ett år, anser att den väl fyller sitt ändamål.

En viktig faktor i samarbetet mellan olika företag är dock de personliga relationerna och Förbundet finner det därför önskvärt att, om en sådan riksomfattande underleverantörsbörs kommer till stånd, denna i största möjliga utsträckning förankras lokalt.

Här anser Förbundet att företagareföreningarna bör kunna ha en väsentlig uppgift att fylla.

Sammanfattningsvis delar Förbundet sålunda motionärernas uppfattning att företagareföreningsutredningen erhåller tilläggsdirektiv att pröva frågan om inrättandet av s. k. underleverantörsbörser.

Utskottet

Det är enligt utskottets mening sannolikt att ett system med underleverantörsbörs för de mindre företagen inom vissa branscher skulle kunna vara till fördel som medel att trygga företagens fortbestånd och utveckling och som ett led i rationaliseringen av produktionen inom respektive branscher. Av remissyttrande framgår att tanken på inrättande av leverantörsbörser icke är främmande för näringslivet. En grundläggande förutsättning för mera vidsträckt användning inom en bransch av underleveranser är emellertid en långt driven standardisering och normering av kvaliteter och material m. m. i leverantörernas produktion. För verkstadsindustriens del finnes redan en underleverantörsbörs av den art som avses i motionerna, och det synes som om frågan om inrättande av dylika börser inom ytterligare branscher ägnas avsevärd uppmärksamhet av industriorganisationerna. Det torde kunna antagas att när ovan angivna förutsättningar för ett effektivt utnyttjande av underleveranssystemet visar sig föreligga för en viss verksamhetsgren, vederbörande branschorganisation tar initiativ till åtgärder för att organisera en börs. Utskottet anser sig icke böra biträda motionärernas hemställan om en utredning av frågan och vill f. ö. med anledning av förslaget att 1962 års företagareföreningsutredning genom särskilda tilläggsdirektiv skulle påläggas detta uppdrag framhålla, att utredningen avser att framlägga sitt slutbetänkande inom den närmaste tiden och att en fördröjning av betänkandet torde medföra avsevärda olägenheter för föreningarnas verksamhet och därmed för en stor del av de mindre företagen.

Utskottet får således hemställa,

att de likalydande motionerna I: 106 och II: 105 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 15 mars 1966

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller, Sörlin, Enarsson, Svanström, Hedlund, Helge Karlsson, Torsten Hansson, Sörenson*, Blomquist och Wirtén*;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, fru Jäderberg, herrar Lundmark, Haglund, Rimås, Wikner, Nilsson i Bästekille, Johansson i Växjö, Nilsson i Agnäs, Andersson i Örebro och Josefson i Arrie.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Svanström, Sörenson, Wirtén, Rimås, Johansson* i Växjö, *Nilsson* i Agnäs, *Andersson* i Örebro och *Josefson* i Arrie, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Det svenska näringslivet utvecklas mot en allt högre grad av specialisering. Som ett led i denna utveckling har de större företagen fått ett ökande behov av underleverantörer, som kan svara för olika delar av företagets produktion. Främst inom verkstadsindustrin har underleverantörssystemet snabbt vunnit insteg och beräknas för närvarande omfatta ungefär en fjärdedel av det totala produktionsvärdet.

Ur samhällsekonomisk synpunkt är det viktigt att arbetskrafts- och kapitalresurser ges en jämn utnyttjandegrad över hela landet. Genom underleverantörssystemet skapas en resursutjämnande faktor av betydelse. Företag i områden med arbetskraftsöverskott får ökade arbetsuppgifter och trycket på företagen i de överhettade regionerna minskar.

I den ständiga strävan att skapa effektiva och rationellt arbetande industriföretag spelar specialisering och samarbete en betydelsefull roll. Särskilt de mindre företagen har begränsade möjligheter att vid varje tillfälle få tillräckliga informationer för ett rationellt val av produktionsinriktning. Genom skapande av en underleverantörsbörs skulle de mindre företagen, som kanske inte är medlemmar i någon branschorganisation, få bättre möjlighet att överblicka det aktuella behovet, samtidigt som de större företagen kan presentera sina speciella önskemål beträffande underleveranser.

Därvid faller det sig naturligt, att en underleverantörsbörs omfattar en industribransch. Ett initiativ har redan tagits inom Mekanförbundet för att samordna underleveranserna bland dess medlemsföretag. En avgörande nackdel med enbart en branschorganisation som bas för underleverantörsbörsen är emellertid, att alla de företag som inte är medlemmar ställs utanför. I de flesta fall gäller det mindre industriföretag.

För att undvika att ett stort antal av de mindre som underleverantörer väl lämpade företagen lämnas utanför en samordning, bör enligt utskottets mening också andra organisationssystem övervägas. Utskottet anser sig därför böra biträda motionärernas hemställan om utredning angående inrättande av s. k. underleverantörsbörs, som även de mindre företagen lätt kan utnyttja — lämpligen organiserad inom företagareföreningarnas ram. 1962 års företagareföreningens utredning bör om så befinnes lämpligt få i uppdrag att utreda frågan sedan det nu pågående uppdraget avslutats.

Utskottet får således hemställa,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 106 och II: 105, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om inrättande av en s. k. underleverantörsbörs för de mindre företagen.